

ב. כאמור, התוס' כתבו לשמוע מפרש"י שלבית שמאי אין המאמר מועיל מהתורה עד שיבוא עליה. והתוס' הוכיחו מהסוגיות שלבית שמאי מועיל המאמר מדאוריתא. וכ"כ הרמב"ן והריטב"א והמאירי. והרשב"א כתב לפרש כן גם בדעת רש"י (וע"ע דבר אברהם ח"ג, יח).
ג. למסקנא, כתב המאירי שהעושה מאמר אין פורחת ממנה זיקת יבומין אלא אין כאן סרך אירוסין כלל ואינה צריכה חופה ואין חופה גומרת בה אלא ביאה (אין ברור אם כוונתו להכריע אף לבית שמאי, או שמא רק לפי מה שאנו נוקטים בבית הלל שהמאמר אינו קונה קנין גמור).
לענין הפרת נדרים, אמר רבי אמי שלבית שמאי יכול היבם להפיר לה. ופירש רב נחמן בר יצחק שאינו מיפר אלא בשותפות עם האב כשאר ארוסה [ולפי הצד שמאמר עושה נישואין, יפר לה היבם לבדו. עפ"י גמרא נדרים עד: מאירי]. ולפי ה'אבעית אימא' אמרו שלרבי אלעזר אין היבם יכול להפיר אלא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות לפי שנודרת על דעתו, ואז הוא מיפר לה לבדו ללא אביה.

מז. שומרת יבם, מי מיפר נדריה?

הפרת נדרי שומרת יבם; לדברי רבי אליעזר, אפילו נפלה לפני שני יבמים יכול כל אחד מהם להפיר נדריה. ופירש רבי אמי, דוקא כשעשה בה מאמר [ולרב נחמן בר יצחק אינו מיפר אלא בשותפות האב כנ"ל]. ולרבי אלעזר (ל'אבעית אימא'), דוקא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות (לפרש"י וריטב"א, אף ללא מאמר. והתוס' והמאירי כתבו עפ"י הגמרא בנדרים, דוקא כשעשה בה מאמר).
לדברי רבי יהושע, נפלה לפני יבם אחד – מיפר (אם משום שיש זיקה או מפני שנודרת על דעתו. ערש"י ותוס'). לפני שנים – לא יפר (אף לא שניהם יחדיו. רש"י. וכ"כ רמב"ן דלא כרבנו ברוך בר' שמואל).
לדברי רבי עקיבא אין היבם מיפר כלל (אם מפני שסובר אין זיקה (רש"י יז), אם משום שאינה אשתו גמורה. תוס' ועוד).

הרמב"ם (נדרים יא, כד) והרמב"ן והרא"ש והר"ן והריטב"א והנמו"י (בנדרים) פסקו כרבי עקיבא [שאעפ"י שלהלכה יש זיקה, מ"מ אינה אשתו גמורה להפיר לה. עפ"י גמרא נדרים], הלכך יפר האב לבדו [אם לא שמע היבם והקימם (שו"ע ז"ד רלד, יא)]. ואף אותם נדרים שנדרה כשהיא שומרת יבם. עמהרש"ל]. ואפילו אם עשה בה היבם מאמר (שו"ע רלד, ז; רש"ל).
ויש פוסקים כרבי אליעזר שיש זיקה אפילו בשנים (מאירי בשם רוב פוסקים). וכתב המאירי שכולם יפרו לה בשותפות, ובין אם עשה בה אחד מהם מאמר בין שלא עשה.
ויש פוסקים כרבי יהושע שביבם אחד – יפר, אבל בשנים אין ברירה (מאירי בשם גדולי הדורות).

דף ל

מז. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית – מה הדין במקרים הבאים?
א. מת אחד מבעלי אחיות ואחר כך מת הנשוי נכרית. (מה הדין כשכבר כנס בעל הנכרית את אשת אחיו שמת, או שעשה מאמר, או שלא עשה כלום).
ב. מת הנשוי נכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות (בשלשת האופנים הנ"ל; שבעל אחת האחיות כנס את הנכרית, עשה מאמר, או לא עשה כלום).
ג. באופנים הנ"ל, ומתה אחת מן האחיות בין השלבים השונים.
ד. באופנים הנ"ל, וגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו בין השלבים השונים.

שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית; –

א. מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו, ומת – הראשונה – (האחות שכבר נפלה) והשניה – (זו הנכרית שנופלת עתה) יוצאות משום ערות אחות-אשה וצרתה. עשה בה מאמר ולא כנס, ומת – הראשונה יוצאת משום אחות אשה, והשניה חולצת ולא מתיבמת [להוציא מבית שמאי שאמרו מאמר קונה קנין גמור, ותצא השניה ללא חליצה משום צרת אחות אשה]. לא כנס ולא עשה מאמר עד שמת – הראשונה יוצאת משום אחות אשה, והשניה דינה תלוי במחלוקת התנאים האם יש זיקה באח אחד ונאסרת להתיבם משום צרת אחות ערוה בזיקה, או אין זיקה ומתיבמת. [וכן סוברת סתם משנתנו לפי רב נחמן. ואילו רב אשי חולק, וכן דעת רבא]. להלכה יש זיקה ולכן השניה חולצת ולא מתיבמת (רי"ף). ואולם מדברי הרמב"ם יש מדייקים שרק כשעשה מאמר חולצת, אבל ללא מאמר מתיבמת. ואף על פי שהרמב"ם פוסק יש זיקה (ע' בבאור הדבר באבי עזרי יבום ו).

ב. מת הנשוי נכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות – הדין זהה למקרה הקודם בכל שלשת האופנים, שאין חילוק אם הכניסה או המאמר או התחדשות הזיקה חלו באחת האחיות ואשתו משכבר היא הנכרית, או היו אלה בנכרית ואשתו היא אחת האחיות. כאמור, להלכה שיש זיקה, הנכרית שנעשתה צרת-אחות-אשתו-בזיקה לכל אחד מבעלי האחיות, חולצת ולא מתיבמת (עפ"י רמב"ם ו, כה ומ"מ; אה"ע קעה, ח). והרשב"א (בדעת הרי"ף) סובר שאם מת הנשוי לנכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות בלא שכנס, אפילו למאן דאמר יש זיקה – מותרת הנכרית להתיבם, שלא השתנה דינה ע"י מותו, וכשם שבחיי היתה יכולה להתייבם לכל אחד מהאחים, גם כשמת לא נאסרה [מלבד אם כנס והוברר למפרע שהיתה זקוקתו, נעשית בכך 'צרת ערוה בזיקה'].

ג. כאשר מתה אחת מן האחיות לאחר שכבר נאסרה אחותה פעם אחת משום אחות-אשה, אין מועילה המיתה להפקיע האיסור שחל על אחותה, שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים.

הלכך אם בתחילה מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו, גם אם מתה האחות הנשואה לאח השלישי, לא יוכל זה השלישי לייבם את אחותה מפני שכבר נאסרה עליו בנפילה ראשונה. ועל כן יוצאת היא וצרתה (תוס') ללא יבום וחליצה. והוא הדין כשמתה קודם שכנס נשוי נכרית את יבמתו – כיון שבשעת הנפילה ליבום היתה אסורה על זה, נאסרה עליו באיסור ערוה לעולם.

א. אם מתה קודם שמת האח הראשון, אפילו למאן דאמר 'נישואין מפילין' מותרת להתייבם לשניהם כשמת הראשון, שמשום 'נישואין מפילין' אין אנו דנים לומר כאילו נפלה בחיי אשתו ויצאה ממנו באותה שעה משום אחות-אשה (תוס').

ולענין צרתה; בקובץ הערות (ו, ד) נקט מסברא פשוטה שמותרת מפני שאינה חמורה מן הערוה עצמה. ואולם כמה אחרונים כתבו בפשיטות להפך, שהצרה עומדת באיסורה כיון שנאסרה שעה אחת קודם שהאח מת, שהיתה צרת-ערוה [ויש מוסיפים שבאופן זה צרתה תאסור אותה משום צרת-ערוה] (ע' בספר בית ישי לו, א).

ב. הרמב"ם בפירוש המשנה מסתפק שמא דין זה שנאסרת לעולם, אינו אלא מדרבנן. וכתב בקרן אורה שכוונתו רק על האופן שהותרה בנפילה ראשונה (וע' ברכת אברהם). ואולם בחיבורו הגדול פסק הרמב"ם שהוא דין דאורייתא וגם צרתה נפטרה.

ד. גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו; אם גירש בתחילה ואחר כך מת אחיו הנשוי-נכרית וכנסה המגרש ומת (גירש מת וכנס ומת) – לכל הדעות אשתו מתיבמת על ידי האח השלישי, שהרי בשעת הנפילה לא היתה זו הנכרית צרת אחות-אשה.

ואם בתחילה מת אחיו הנשוי לנכרית ואח"כ גירש זה את אשתו וכנס את הנכרית (מת גירש וכנס ומת) – למאן דאמר יש זיקה אפילו בשני אחים, אשתו זו אסורה על השלישי משום שהיתה צרה בזיקה לאחות אשתו קודם שנתגרשה [וכן דייק רב אשי ממשנתנו, ודלא כרב נחמן]. ולמאן דאמר אין זיקה – מתיבמת. מרש"י (ע"ב ד"ה זו היא למעוטי מת בלא גירש) מבואר שלרוב הסובר מיתה מפלת, כיון שגירש מותרת הנכרית להתייבם במיתתו אעפ"י שיש זיקה [בין שכנס בין שלא כנס. בהגר"א קעה סק"ח], ודלא כרב אשי [הסובר נישואין מפילים]. ויש שפסקו כן להלכה [ויתכן שלפי האמת אף רב אשי מסכים לכך] (עפ"י ראב"ד, מובא בראשונים ובהגר"א; מ"מ ו, כה בדעת הראב"ד בה"ג ורשב"א).

ואילו דעת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש לאסור, אם משום גזרה אטו לא גירש (ערמב"ם ו, כו) או משום שנאסרה עליו בנפילה ראשונה משום צרת ערוה בזיקה (ערי"ף ורא"ש). יש אומרים שלפי הטעם הראשון, אם כנס הנכרית מותרת שאין מקום לגזור בנישואין בין גירש ללא גירש אלא בזיקה בלבד, אבל לפי הטעם השני אסורה מפני שכבר נאסרה בנפילה (עפ"י ראשונים; ב"ח וב"ש קעה סק"ח), ואדרבה, לפי הטעם השני י"א שאסורה רק אם כנס אבל לא כנס הרי לא הוברר שהיתה זקוקתו הלכך מותרת הנכרית להתייבם כמו שהיתה מותרת לכל אחת מבעלי האחיות כשהיו בחיים (עפ"י רשב"א; ק"נ. וישנה דעה האוסרת בכנס רק אם כנס קודם שגירש אבל גירש מקודם מותרת שבשעה שכנסה ובריר שהיתה הנכרית זקוקה אליו, לא היתה זו צרת ערוה. דעה זו הובאה בריטב"א ובמאירי). ויש אוסרים בין שכנס בין שלא כנס (ע' רז"ה ויש"ש).

מת הנשוי לנכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ואחר כך גירש את אשתו הראשונה ומת המגרש (מת כנס וגירש ומת) – למאן דאמר 'נישואין מפילין' [וכך פירש רבי ירמיה את משנתנו], אסורה הנכרית להתייבם אפילו אם ננקוט אין זיקה, מאחר והיתה צרת אחות אשתו שעה אחת בחיי בעלה. ולמאן דאמר מיתה מפלת ולא נישואין – אשתו מותרת [עכ"פ אם אין זיקה. ולפרש"י אפילו יש זיקה וכן"ל].

דפים ל – לא

מט. ט"ו נשים הפוטרות צרותיהן מן היבום ומן החליצה, מה הדין כאשר היו בהן קדושין או גרושין מספק?

אותן ט"ו נשים שהיו בהן קדושין או גרושין מספק – צרותיהן חולצות ולא מתיבמות, שמה הן צרות-ערוה שמה אינן צרות-ערוה.

כיצד ספק קדושין – זרק לה קדושין, ספק קרוב לו ספק קרוב לה (כגון שעמדו ברשות הרבים במרחק שמונה אמות, ספק נכנס לד' אמותיה ספק בד' אמותיו. עפ"י רש"י. וע' אופן אחר ברשב"א וריטב"א).

לפירוש התוס', העלו בגמרא צד לומר שבספק שעל ידי כת עדים אחת – מתיבמת מפני שעומדת היא בחזקת התר ליבם עד שיוודע להפך, ורק בשתי כיתי עדים אסורה מדרבנן כיון ששני עדים אומרים שהיא צרת-ערוה. ואולם סברא זו אינה קיימת לפי האמת אלא בכל אופן חולצת. וכן כתב רבנו ירוחם בשם הרמ"ה. וכן פסק מהרש"ל.

כאופן הנזכר בגירושין; רבה אמר שאינה חולצת מפני שעומדת הצרה בחזקת התר לשוק ואין לאסרה